

FÓRIZS GERGELY

KURUCZ György, *Keszthely grófja Festetics György*, Budapest, Corvina, 2013.

[Megjelenés: <https://www.reciti.hu/2014/2387>; 2014. dec. 21.]

Kurucz György könyve az első monográfia a magyar gazdaság- és művelődéstörténetben egyaránt maradandó nyomot hagyó gróf Festetics György (1755–1819) életpályájáról. A hiánypótló kötetben feldolgozott anyag a keszthelyi főúr sokszínű életútjának megfelelően rendkívül szerteágazó. A munkából minden eddiginél alaposabb ismeretekre tehetünk szert Festetics magánéletéről és közéleti szerepvállalásairól egyaránt: tanulmányairól, hivatali és katonai pályájáról, gazdálkodásáról, az általa alapított intézetekről, kultúrátámogató tevékenységéről, feleségéhez és fiához való viszonyáról. A függelékben pedig – nagyrészt kéziratok forrásai alapján – válogatást kapunk az életpálya fontosabb család-, politika- és gazdaságtörténeti dokumentumaiból.

Kurucz nagyszabású vállalkozásának célkitűzése azonban túlterjed a Festeticsre vonatkozó ismeretek összegyűjtésén és közvetítésén, és a gróf történelmi értékelésének revideálását ambicionálja. A tét Festetics tevékenységének mint egésznek az értékelése, annak fő irányának megállapítása (296), s az összbenyomás, melyet a grófról Kurucz olvasóinak közvetít, lényegileg pozitív, túllépve a keszthelyi főnemessel szemben a szakirodalomban megfogalmazódott vádakon, melyek szerint kulturális és gazdasági kezdeményezései nem vitték előre jelentősen a hazai művelődés ügyét, miközben ő maga a megalkuvó, elvtelen udvarhűség bűnébe esett.

Festetics tevékenysége megítélésének mércéje hagyományosan az első nemzeti intézményeinket megalapító Széchenyi Ferenc, illetve fia, Széchenyi István munkássága lett, legalább azóta, hogy Kis János 1833-ban megjelent akadémiai emlékbeszédében Festetics Györgyöt és Széchenyi Ferencet ikernagyságokként avatta a nemzeti panteon tagjaivá. Az összevetés a Kurucz könyvéhez előszót író Gergely András történész megfogalmazásában annak a nagy ívű historiográfiai vitának a keretében nyeri el az értelmét, mely arról szól, hogy „van-e folytonosság a 18–19. század fordulójának korai reformtervei, törekvései és az 1830 után beköszöntő »nagy« reformkor eszméi, mozgalmi között?” (7) Kurucz e szempontból egyértelműen a folytonosság emberét látja Festeticsben, aki szerinte a nemzeti kultúra pártolásával és ezen belül legfőképpen iskolaalapításával hozzájárult a „társadalmi átalakulás előkészítéséhez”, melynek jelképes bizonyítéka, hogy 1848-ban az általa alapított keszthelyi Georgikon minden hallgatója fegyvert fogott „a modern polgári Magyarország védelmében”. (296)

Mielőtt azonban a kötetben megfogalmazódhatna ez az átfogó értékelés, Kurucznak szembe kellett néznie az életmű ellentmondásos szakirodalmi megítélésével és saját, minden eddiginél kiterjedtebb kutatásaira támaszkodva meg kellett kísérelnie magyarázatot adni a Festetics pályáját feszítő belső ellentmondásokra. A megválaszolendő kérdések a történeti irodalomban sarkítva úgy fogalmazódnak meg, hogy kurucz volt-e Festetics vagy aulikus szemléletű, illetve hogy feudális mecénátúrát művelt-e, vagy a nemzeti kultúra modern szellemű támogatóját tisztelhetjük a személyében.

Az első kérdésfeltevés alapja az az általánosan elfogadott felosztás, mely szerint Festetics életpályája két részre bomlik, s a kettő közötti határpontot az 1797-es évre helyezhetjük. Ez a keszthelyi Georgikon – Európa első felsőfokú agrár-szakoktatási intézménye – alapításának

éve és egyben Festetics utolsó nyilvános politikai fellépésének az esztendeje. Festetics eddig az időpontig többször is konfliktusba került a császári hatalommal a magyar nemzeti érdekek képviselője – például az önálló magyar hadsereg lehetőségét felvető petíció aláírása – miatt, és következésképpen különféle retorzióknak volt kitéve, ezt követően viszont tartózkodott az uralkodóházzal szembeni nyilvános kritika megfogalmazásától, sőt jelentős anyagi hozzájárulást nyújtott a háborús erőfeszítésekhez. Pár év elteltével a főnemest az udvar látványosan rehabilitálta, melynek jeleként József nádor, majd János főherceg is látogatást tett Keszthelyen (1801-ben és 1809-ben), sőt 1817–18-ban tervben volt a császári pár vendégeskedése is. Kurucz meglátása szerint „[i]gen nagy valószínűséggel a kormányzat gyanakvó figyelme készítette Festeticset arra [...], hogy az 1797-ben történt uralkodói kegyvesztés feloldása érdekében átmenetileg felhagyjon olyan tevékenységekkel, melyek fontosabbnak ítélt iskolaalapítási vállalkozásait kockáztathatták volna.” (169) Itt a szerző konkrétan a Magyar Minerva könyvsorozat támogatásának hirtelen beszüntetésére utal, egy olyan cselekedetre, melyet irodalomtörténet-írásunk sokszor felrőtt már Festeticsnek, s mely a jelen kötet narratívájában egy nagyobb arányú, a realitásokat felmérő, s a jövő érdekében meghozott kompromisszum részeként értelmeződik. Akárcsak az, hogy a gróf 1799-ben megrótta az általa alapított csurgói gimnáziumban tanító Csokonai Vitéz Mihályt a „Haj Rákóczi, Bercsényi” kezdetű dal elénekeltetése miatt; ezzel ugyanis szerinte az iskola megszüntetését kockáztatta a könnyelmű nevelő. (179) Az udvarnak tett gesztusként magyarázza Kurucz azt is, hogy Festetics 1797-ben elbocsátotta a politikailag gyanús Nagyváthy Jánost, a Georgikon első igazgatóját (197), és leírásában ez, akárcsak a kormányzatnak a nyújtott jelentős anyagi, pénzügyi támogatása is az iskolaszervező, tudomány- és irodalom pártoló tevékenység további folytatásának zálogaként tűnik fel (282).

A különféle megfontolásokból kisebb-nagyobb politikai engedményeket tevő, ám nemzeti eszményeihez alapvetően ragaszkodó főúr képébe legnehezebben talán Festeticsnek a jakobinus összeesküvésben elítéltekkel kapcsolatos magatartása illeszthető be. Az irodalomtörténet-írás hagyományosan a keszthelyi gróf főbúnei között tartotta számon, hogy amikor Kazinczy Ferenc fogsága után nehéz anyagi helyzetében kisebb adományt kért tőle, Festetics visszautasította a segítségnyújtást, mégpedig aligha anyagi okokból. Kazinczy maga egy levelében a hasonló helyzetben levő Rosty Jánosnak nyújtott könyöradomány kis összegét panaszkolta fel (23). Kurucz itt azzal mentegeti Festeticset, hogy ő maga is – akárcsak a Kazinczy által így jellemzett Rosty – „villámsújtotta” ember volt, vagyis korábban szintén bőrén érezte az udvar haragját (23). Ez az érvelés itt kevésbé meggyőző, hiszen az évekre bebörtönzött, a fogságban öngyilkosságot megkísérelt Rosty János, vagy az először halálra ítélt, majd 6 évig várfogságban tartott, s szabadulván kilátástalan anyagi helyzetbe juttatott Kazinczy Ferenc sorsa nehezen hozható egy lapra Festeticsével, aki ugyan súlyos mellőzésben részesült (eltávolították a cs. és kir. hadseregből, két hétig vizsgálati fogságban volt, megfosztották kamarási címétől, kitiltották Bécs városából), akinek azonban végül komoly sérelem nem érte sem személyi, sem vagyonszerzését, és a mellőzés évei után az udvar – megtérését tapasztalva – viszonylag hamar visszafogadta kegyeibe. Festetics éppen ezt a visszaszerzett pozícióját lát(hat)ta fenyegetve azáltal, ha azzal hívja fel magára a figyelmet, hogy jelentősebb segítséget nyújt a jakobinus szervezkedésben elítélt egykori foglyoknak. Más kérdés, hogy Kazinczy Festeticcsel szembeni ellenérzései sem nyugodtak megingathatatlan elvi alapokon, legalábbis erre utal, hogy miután Széphalomra eljutott a hír, miszerint a keszthelyi Helikon ünnepségén fát ültettek a tiszteletére, Kazinczy azon nyomban megváltoztatta a grófról alkotott korábbi megvető véleményét, és egy Horváth Ádámnak írt levelében immár azt a kívánságát fejezte ki, hogy „bár trónusra is ültették volna a Végezések!” (292)

Kurucz ábrázolásában Festetics törekvéseinek programszerű eleme volt a „magyar nyelv irodalmi, közéleti elfogadtatása” (16), a „nemzeti nyelvű irodalom pártolása” (13), s felfogása egyértelműen szemben állt például Berzeviczy Gergelynek a nézetével, aki „a holt latin nyelv élővé tétele mellett foglalt állást” (286). Ettől a beállítástól eltérően az előszót író Gergely András Festeticsnek „Berzeviczy Gergely felé mutató” nyelvi koncepciójáról ír (9). A kérdés eldöntését megnehezíti, hogy Festetics nem hagyott hátra elvi álláspontját leszögezõ műveket ebben a vonatkozásban (sem), de tevékenységének éppen a jelen kötetből megrajzolódó összképe alapján erős túlzásnak látszik, hogy a modern értelemben vett egynyelvű nemzeti kultúra előharcosát lássuk benne. Az a Kurucz által elvi jelentőségűnek tartott tény, hogy Festetics birtokigazgató tisztjeitől elvárta a magyar nyelv ismeretét (171), sokkal inkább egyszerűen a gróf pragmatikus beállítódásának jele lehet, tekintve, hogy a dunántúli birtokokon a helyi lakosság többnyire magyar nyelvű volt. Ugyanakkor a birtokigazgatás ügyintézésében nem volt a magyar nyelvnek primátusa, továbbá a legfontosabb általa alapított intézményben, a Georgikonban csak Festetics György halála után tértek át a magyar nyelvű tanításra. A Festetics támogatásával megindult legnagyobb szabású irodalmi vállalkozás, a Magyar Minerva könyvsorozat nem kizárólagosan a magyar nyelvű munkák számára volt fenntartva, amint azt alapszabásának egyik pontja kimondja.¹ Mivel a gróf a támogatás folyósítását a második kötet megjelenése után beszüntette, nem tudni, hogy a magyaron kívül esetleg milyen más nyelvű művek jelentek volna meg itt. Festeticsnek a magyar nyelv iránti előszeretettel a keszthelyi helikoni ünnepek kapcsán is szeretné Kurucz demonstrálni, azonban gondolatmenetébe több logikai hiba is csúszik. Kurucz Berzsenyi Dániel 1816. november 15-én kelt leveléből indul ki, melyben a költő „felrótta a grófnak, hogy a georgikoni kiadványok német nyelvűek.” A következtetés szerint „feltételezhetően ez a levél indította a keszthelyi gróft arra, hogy utasítsa Asbóthot [a Georgikon igazgatóját] a helikoni ünnepek tervezetének kidolgozására” (289). Itt azonban nem említődik az a körülmény, hogy a helikoni ünnepek három nyelven zajlottak, amint azt a Berzsenyinek kézbesített, Festetics által aláírt meghívó beharangozta.² Azt sem szabad elfelejteni, hogy a császár születésnapjára időzített ünnepségen előadott magyar és nem magyar nyelvű költemények jórészt az uralkodó és a Habsburg-ház dicséretét zengték, s így az egész rendezvény könnyebben nyer értelmet az osztrák birodalmi patriotizmus keretei között, mint a magyar nyelvű kultúra elkülönülésének narratívájában.

Az említett Berzsenyi-levél és az első helikoni ünnep közötti ok-okozati viszony feltételezését az is gyengíti, hogy az 1816. november 15-e és 1817. február 12-e között eltelt kevesebb mint három hónapban aligha lehetett volna egy ilyen összetett (színelőadást, szentmisét, koncertet, táncelőadást stb. magában foglaló) programot előkészíteni. Ezzel szemben az irodalmi ünnepség korábbi tervbe vételére utal Dukai Takács Judit költőnő egy publikálatlan, 1815. november elsején keltezett levele, melyben Festeticcsele való beszélgetéséről számol be:

September elején tehát meg tettem udvarlásomat a' Gróffi Háznál [...] mind el kellett mondanom a' Gróffnak [t. i. Festeticsnek] az Öregebb 's Ifjabb Poetáink neveiket kétség kívül azt akarta meg tudni ha én esmérem e? őket [...] invitált többszerre is, különösen pedig meg

¹ „Nem tsupán a' Magyar nyelven íratott munkák fogadtatnának el a' ki-adás végett”. Idézi: CSÉBY Géza, *Gróf Festetics György helye a magyar művelődéstörténetben, különös tekintettel a Magyar Minerva könyvsorozatra és a Helikoni Ünnepekre*, Doktori értekezés, Szeged, 2013, 138.

² „az ifjúságot Helikonra vezetni kívánnyuk, hogy az ugy nevezett deklamatió által a' magyar, német és deák írásszerzésekből jó ízlésre kapjon”. (Festetics György – Berzsenyi Dánielnek, 1816. dec. 21. = NOSZLOPY Tivadar, *Berzsenyi Dániel és családja*, Kaposvár, Somogyvármegye nyomda- és lapkiadó R. T., 1910, 26.)

kivánta fogadásomat hogy a' Georgikonba el megyek fát ültetni, mely Ünnepre úgy mond invitálni fogja Berzsenyit és Himfyt 's azt a' helyet Magyar Heliconnak nevezi.³

Pontosan az itt szóban forgó költők, tehát Berzsenyi, Himfy (Kisfaludy Sándor), Dukai Takács Judit voltak azok (az egy Horváth Ádámmal kiegészülve), akikre a helikoni ünnepek irodalmi részét alapozták. Ők kivétel nélkül Keszthely vonzáskörzetében élő irodalmárok, akik mind személyes ismeretségben – Kisfaludy esetében rokonságban – voltak Festeticskel, s akik – közvetlen megrendelésre vagy anélkül – a főúri reprezentáció igényeit kielégítő műveket küldtek a grófnak, aki ezt anyagi természetű ajándékokkal viszonzta. Mindez rendkívül emlékeztet a feudális mecénatúra működésére, s a kultúrapártolás modern formáitól igencsak távol áll. Nem tudni, hogy a Festetics halála miatt három év után abbamaradt helikoni rendezvények hova fejlődtek volna, de az alapján, ami megvalósult, alaptalannak tűnik Kazinczy kortárs vélelme, hogy itt valamiféle akadémiai kezdeményezésről lett volna szó. Általánosságban is elmondható, hogy amit Festetics a kultúráért tett, annak mindig volt valamilyen személyes, provinciális és egyben *ad hoc* jellege: inkább alkalmakban és személyekben gondolkodott, mint távlatokban. (Két további példa: Festetics kezdetben folyósított támogatásának megszűnése volt az oka, hogy sem az Uránia folyóirat, sem a Magyar Minerva könyvsorozat nem váltak tartós irodalmi intézményekké.) Ezzel a megállapítással nem szándékozom lebecsülni Festetics érdemeit, csak jelezni kívánom, hogy esetében hagyományosabb mecénási mentalitással kell számolnunk, mint például a korban országos nemzeti intézmények alapjait megteremtő Széchenyiek esetében.

A kötet legkidolgozatlanabb része a Festetics szabadkőműves tevékenységéről adott ábrázolás. Festetics a bécsi „St. Johannes zur wahren Eintracht” páholy tagja volt, s Kurucz említi, hogy világlátását, a „közjó” ügyéről való gondolkodását befolyásolhatta a mozgalom (96), valamint hogy az itt kialakított kapcsolatrendszer fontos lehetett számára (118), azonban ezen túlmenően nem szentel különösebb figyelmet a témának. Pedig például Festetics irodalmárokkal fenntartott kapcsolatainak megértéséhez aligha megkerülhető ez a vonatkozás. Így joggal feltehető, hogy az Uránia folyóirat megjelenését lehetővé tevő támogatás célba érése szabadkőműves kapcsolatokon keresztül történt,⁴ mint ahogyan az sem lehet véletlen, hogy Csokonai egy levelében a szabadkőműves szimbolika nyelvén szólította meg a gróft. Kurucz idézi ugyan a levelet, mely szerint Festetics a „Sz: SOPHIA' Templomában” van „felszentelve”, azonban nem tér ki a mondat lehetséges, a szabadkőműves beavatásra vonatkozó jelentésére (29).⁵ A Festetics–Kazinczy viszony mérlegelésekor sem szabadna figyelmen kívül hagyni, hogy mindketten szabadkőművesek voltak.

Az egyetlen konkrétum, melyet Festetics szabadkőműves tevékenységéről a kötetből megismerhetünk, az a körülmény, hogy a gróf 1779-ben a Zur wahren Eintracht páholy gyűlésén beszédet mondott, „melynek kinyomatott címlapjára utóbb saját kezűleg rajzolta fel az azonosítójegyet, illetve adta meg páholybeli nevét, Bruder Heliconusként” (96. A címlap fotója: 97). A keszthelyi Helikon Könyvtárban fellelt nyomtatvány (*Versammlungs-Rede des R. C. des alten Systems* [gehalten vom Br. Heliconus den 21/9. 79]) már csak azért is megérdemli a figyelmünket, mert Festetics ezek szerint itt rögzített páholybeli nevével

³ Dukai Takács Judit – Döbrentei Gábornak, Duka, 1815. nov. 1. = MTAK Kt. M. Irod. Lev. 4-r 55/II.387/v – 388/r fol.

⁴ Vö. SZILÁGYI Márton, *Kármán József és Pajor Gáspár Urániája*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1998, 319.

⁵ Vö. JÁSZBERÉNYI József, „A Sz. SOPHIA' Templomában látom én felszentelve NAGYSÁDAT”: A felvilágosodás korának magyar irodalma és a szabadkőművesség, Budapest, Argumentum, 2003 (Irodalomtörténeti füzetek, 153), 114–115.

Kurucz szerint összefüggésbe hozható a Helikon-ünnepség elnevezése (290), s ez a feltételezés a gróf által 1817-ben megindított irodalmi rendezvénysorozat egészét sajátos kontextusba helyezi. A közelebbi vizsgálat azonban kétségessé teszi, hogy ez a beszéd valóban Festeticshez lenne köthető. Először is megemlítendő, hogy a munka a róla hírt adó 1980-as közlemény⁶ előtt sem volt teljesen ismeretlen, hiszen már August Wolfstieg 1912-es, a szabadkőműves irodalmat feldolgozó bibliográfiájában is szerepel, mégpedig meglepő módon úgy, hogy a címléírás tartalmazza a keszthelyi példányon állítólag Festetics kézírásával szereplő, a szerzőre és a beszéd elhangzásának időpontjára utaló kiegészítést.⁷ A szerzőről itt további adatok nincsenek megadva, személye azonban nagy valószínűséggel beazonosítható Karlheinz Gerlach kutatásai alapján, aki a beszéd címlapján olvasható időpontot (1779. szeptember 21-ét) a berlini Heliconus arany- és rózsakeresztes kör megalapításának dátumaként adja meg, magát Heliconus-t pedig Johann Christoph Wöllnerrel (1732–1800), a kör nagymesterével azonosítja.⁸ (Wöllner/Woellner teljes, anagrammával képzett neve a rendben „Heliconus Solaster Ruwenus Ophiron” volt.⁹) Ha ezzel a szerzőség ügye teljesen más megvilágításba kerül is, felvetődik a legalább ugyanennyire érdekes kérdés, hogy miként juthatott a gróf ennek a nyomtatványnak a birtokába. Mint a beszéd ajánlása alapján Gerlach rámutat, a szöveg kinyomtatása a legnagyobb titoktartás mellett történt, a rend egyik nyomdász tagjának (Georg Jakob Deckernek) közreműködésével, elkerülendő, hogy a füzet illetéktelen kezekbe kerüljön. Ez pedig arra utal, hogy a külföldi tagokkal is rendelkező titkos kör nyomtatványa aligha juthatott véletlenül Festeticshez. Megjegyzendő, hogy a fent idézett német bibliográfia 42510-es szám alatt regisztrál egy azonos című, s szintén Wöllnernek tulajdonított rózsakeresztes beszédet 1781-ből, melynek kiadási helyeként Bécsset jelöli meg, tehát azt a várost, ahol a Festeticset befogadó szabadkőműves páholy működött. Bármilyen következtetéseket vonjunk is le mindebből, a Keszthelyen őrzött rózsakeresztes kiadványnak az esete mindenképpen arra int, hogy Festeticsnek akár a monarchia határain is túlnyúló szabadkőműves kapcsolatrendszerét a jövőben alaposabban görcső alá kell venni.

Kurucz György egy, a korszak köztörténetének és gazdaságtörténetének tudományos kutatói és az érdeklődő nagyközönség számára egyaránt nagyon hasznos, adatgazdag könyvet írt Festetics Györgyről, azonban hiánypótló vállalkozásának keretét a tárgyhoz képest utólagosan megszületett nemzeti narratíva adja, ez pedig több fent jelzett ponton nehezen illeszthető össze a feldolgozandó anyaggal, s inkább rátelepszik, mintsem hogy elősegítené a bemutatását. Bár ez esetben bármilyen narratíva felvázolását megnehezíti az a körülmény, mellyel Kurucz is számot vet, hogy „a keszthelyi gróf személyes, önvallomásszerű hagyatékával nem

⁶ TÓTH István, *A keszthelyi Helikon nevének eredete*, Múzeumi Kurír, 1980. aug. (33.), 7–8.

⁷ August WOLFSTIEG, *Bibliographie der freimaurerischen Literatur*, Band II, Selbstverlag des Vereins deutscher Freimaurer, 1912, 959. ([42503. tétel](#))

⁸ „Der erste Zirkel [der geheimen Bruderschaft der Gold- und Rosenkreuzer], Heliconus, konstituierte sich am 21. September 1779. Der Schottische Obermeister Johann Christoph Wöllner, also nach dem Nationalgroßmeister höchste Funktionär der Dreiweltkugellogen, hielt auf der Gründungsversammlung eine Ansprache, in deren Widmung es hieß: »Diese Rede ist [...] in der geheimen Druckerei des hiesigen königl. Hofbuchdruckers, Br. Gareus, mit aller nötige Vorsicht gedruckt worden, so daß nichts davon in unrechte Hände gekommen ist.« Gareus war [Georg Jakob] Deckers Bruderschaftsname. Wöllner – Heliconus oder auch Ophiron genannt – dirigierte den Zirkel, dem im Laufe der Jahre (bis 1786, ohne vier auswärtige Brüder und den Dienstbruder) weitere vierzehn Ordensbrüder angehörten”. (Karlheinz GERLACH, *Die berlin-brandenburgischen Buchhändler und Buchdrucker und die Freimaurerei 1740-1806*, Leipziger Jahrbuch zur Buchgeschichte, (1998), H. 8, 33–77. Itt: 49.) Vö. még: Karlheinz GERLACH, *Die Gold- und Rosenkreuzer in Berlin und Potsdam (1779–1789: Zur Sozialgeschichte des Gold- und Rosenkreuzerordens in Brandenburg-Preußen*, Quatuor-Coronati-Jahrbuch 32 (1995), 87–147. Itt: 94.

⁹ Reinhard MARKNER, *Johann Christoph Woellner (1732–1800), Le Monde maçonnique au XVIIIe siècle*, hg. v. Charles PORSET (†) u. Cécile RÉVAUGER, Paris, 2013, Bd. 3, 2820–2824.

rendelkezünk” (62). Festetics ritka önvallomásos megnyilatkozásainak egyike – melyet egy Kisfaludy Sándornak írt 1809-es levele őrzött meg – pedig éppen a feltűnést és kitárulkozást kerülő életforma mellett tesz hitet: „Én a régi Poétának mondásával élni szoktam: Tempore, quo vivimus, qui bene latuit, bene vixit.”¹⁰ Az azonban, hogy a rejtőzködő élet ovidiusi jelszava mögött mi áll, nem tudható, továbbra is rejtély marad tehát, hogy Festetics pontosan mit és mi elől rejtegetett.

A kötet jó minőségű papíron, tartós kötésben, tetszetős, szellős tördeléssel, nagyon gazdag, a mondandót kiválóan illusztráló képanyaggal és részletes mutatókkal ellátva jelent meg. Bárcsak minél több ilyen szépen kivitelezett szakkönyvet forgathatnánk.

Zusammenfassung

György Kurucz: *Der Graf von Keszthely – György Festetics* ist die erste Monografie zum Leben und Wirken von György Festetics (1755–1819). Der ungarische Hochadlige war einer der reichsten Männer des Landes im frühen 19. Jahrhundert, mit riesigem Grundbesitz in mehreren westungarischen Komitaten. Seine geschichtliche Rolle besteht darin, dass er auf seinem Gut mehrere Schulen – darunter die erste europäische Agrar-Hochschule genannt Georgikon – gegründet hat und auch als Mäzen der einheimischen Literatur tätig war. Seine materielle Unterstützung hat zur Verwirklichung verschiedener wichtiger literarischer Projekten der Zeit beigetragen und den Höhepunkt seines Mäzenatentums bildete die Veranstaltung einer Reihe von literarischen Festlichkeiten in der Stadt Keszthely unter dem Namen Helikon. Im Band findet man eine detaillierte Schilderung seiner vielfältigen öffentlichen Tätigkeit und seines Privatlebens. Die Darstellung basiert in erheblicher Weise auf unveröffentlichtem Material und gibt somit viele Neuigkeiten bekannt. Es bleiben allerdings die Beziehungen von Festetics zu der Freimaurerbewegung nachwievor unerforscht und es ist trotz diesbezüglichen Klärungsversuchen des Verfassers weiterhin fraglich, ob die ganze kulturelle Tätigkeit des Grafen aufgrund der Annahme eines modernen ungarischen Nationalbewußtseins oder eher im Rahmen des habsburgischen Reichspatriotismus zu verstehen ist.

¹⁰ Idézi: SÁGI Károly, *Adatok Festetics György és munkássága értékeléséhez*, Veszprémi Megyei Múzeumok Közleményei, 1967/6., 329–341. Itt: 338.